

เมื่ออีสานถูกทำให้ไร้ประวัติศาสตร์ (2)

written by Witayakorn Sowattara | กันยายน 1, 2019

โดย วิทยากร โสวัตร

ภาพหน้าปกโดย [เคอร์มิต ครูเกอร์](#)

[คลิกอ่านตอนที่ 1](#)

คุณว่า อะไรทำให้ศูนย์กลางอำนาจกรุงเทพฯ ให้ความสนใจอีสาน ทั้งๆ ที่ “คนอีสานกับคนลาว ผังซ้ายของแม่น้ำโขง เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันมาตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน รัฐไทยส่วนกลางก็ไม่ค่อยให้ความสนใจนัก เพราะเป็นดินแดนที่ถูกนิยามว่ากัณฑ์ดาร์ รัฐไทย ให้ความสนใจเพียงการส่งส่วย แต่กลับละเลยในแง่ของการพัฒนา...” (ผศ.ธีระพงษ์ มีไชยสง, พระสงฆ์กับอำนาจรัฐไทย : บทเรียนจากอดีต-พระธรรมยุคสายอีสาน. ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 35 ฉบับที่ 4 กุมภาพันธ์ 2557)

สรุปก็คือ ไม่เคยเหลียวแล คิดถึงแต่ผลประโยชน์ที่จะได้ คือ ส่วย

จนกระทั่งเกิดกรณีเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งลงเอยด้วยการปราบปรามยึดเผาเวียงจันทน์ เคลื่อนย้ายประชาชนออกจากพื้นที่ให้พลัดถิ่นาคาที่อยู่ เพื่อไม่ให้เกิดการรวมกำลังขัดขึ้น
อำนาจกรุงเทพฯ พุดง่ายๆ ความสนใจของศูนย์กลางกรุงเทพฯ ครั้งนี้คือ ความกลัวว่า ประชาชนลาวในแผ่นดินที่ราบสูงโคราช จะรวมก่อการกับศูนย์อำนาจเวียงจันทน์ทำลายความมั่นคงของตัวเอง

พอเข้าสู่สมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชสำนักกรุงเทพฯ เริ่มเกิดความกลัว ต่อภัยคุกคามจากภายนอก คือ ลัทธิล่าอาณานิคมของตะวันตก ที่รุกคืบเข้ามายังดินแดนฝั่ง ซ้ายแม่น้ำโขงแล้ว “อีสาน ซึ่งเป็นดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง กลายเป็นดินแดนที่อ่อนไหว ต่ออำนาจการยึดครอง ทำให้รัฐไทยหันมาสนใจดินแดนแห่งนี้ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ ไทย ทั้งที่ในอดีต ดินแดนแห่งนี้ถูกละเลยมานาน ทั้งนี้ โดยเหตุผลว่า ประเทศมหาอำนาจอาจ

ผนวกเอาดินแดนแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของลาว เพราะคนอีสานมีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบลาว ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงมีนโยบายปฏิรูปหัวเมืองลาวให้เป็นไทย โดยพยายามที่จะทำหัวเมืองต่างๆ ในอีสานให้กลายเป็นรัฐชาติไทยอย่างสมบูรณ์ ผ่านการชำระประวัติศาสตร์ในลักษณะชาตินิยมขึ้นด้วยพระราชนิพนธ์ต่างๆ เช่น ปฐมวงศ์ พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ พระราชพงศาวดารย่อรัตนโกสินทร์ พงศาวดารสยามอย่างย่อ เป็นต้น” (เรื่องเดียวกัน) จะว่าไปแล้ว ถ้าจะบอกว่า เดิม วิชาคย์พจนกิจเขียนประวัติศาสตร์อีสาน ขึ้นบนฐานคิดนี้ก็คงไม่ผิด

คำถามคือ ถ้าไม่มีภัยคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคม จะหันมาสนใจดินแดนแห่งนี้ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของไทยหรือไม่? คำถามต่อมาคือ เป็นส่วนหนึ่งของไทย เพื่อผลประโยชน์คือ ส่วยหรือทรัพยากรที่จะได้จากดินแดนนี้หรือไม่? เพราะการเรียกเก็บภาษีอากรในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นหนักหน่วงมาก และกรณีกบฏผีบุญที่ลงเอยด้วยการล้อมฆ่าเมื่อ 4 เมษายน 2444 นับเฉพาะที่เมืองอุบลนั้น (เท่าที่เจ้าหน้าที่รัฐบาลบันทึกไว้) มีคนตายมากกว่า 200 คน บาดเจ็บอีก 500 คนเศษ และถูกจับเป็นอีก 120 คน และหลังจากนั้นตลอด 3 เดือน ก็มีการกวาดล้างกลุ่มขบถทั่วภาคอีสาน (มณฑลอีสานและมณฑลอุดร) จับผู้ร่วมขบวนการได้อีก 400 คนเศษนั้น จากบันทึกรายงานของ พระญาณรักขิต (จันทร์ สิริจนโท)

พระภิกษุรูปสำคัญที่อยู่ในพื้นที่ขณะนั้นก็ชี้ให้เห็นสาเหตุของการขบถว่า เกิดจากความขัดแย้งภายในระหว่างผู้ปกครองส่วนกลางกับผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อยไปจนถึงความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับราษฎรอีสาน อันมีสาเหตุจากความขัดสนทางเศรษฐกิจและความกดดันทางจิตใจ จึงแสดงออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์

ถ้าจะมองว่า การที่คนอีสานลุกขึ้นมาสู้กับศูนย์กลางอำนาจกรุงเทพฯ คือการทวงคืนสิทธิของตัวเองในทรัพยากรและความมั่นคงของชีวิตได้หรือไม่?

แต่หลังจากนั้น ชาวคราวอีสานก็เจียบหายไป...

อีสานมามีชีวิตคึกคักขึ้นมากในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย (ผมไม่แน่ใจว่า ช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น สถานะของพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญหรือทรงเป็นประมุข) จนกระทั่ง 4 รัฐมนตรีอีสานถูกฆาตกรรม และคณะราษฎรสูญสิ้น อีสานก็ถูกเพ่งเล็งในฐานะพื้นที่อันตรายของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์และผู้มีความพยายามที่จะแบ่งแยกดินแดน (ซึ่งผลของมันก็เป็นดังเช่นที่ 4 อดีตรัฐมนตรีได้รับ)

1. เนื่องจากชนภาคนี้อยู่ใกล้ชิดกับประเทศลาว และเป็นเชื้อชาติเดียวกัน เป็นเหตุให้มีความผูกพันทางจิตใจต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างไม่แน่นอน
2. เรื่องการคิดอ่านแบ่งแยกดินแดนนั้น เป็นเรื่องจืดจางแล้ว ในอนาคตอาจมีได้ เพราะเด็กรุ่นนี้ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า ได้รู้ ได้เห็น ได้ศึกษาภาวะการณ์ทั่วไป ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ก็อาจจะคิดเช่นเดียวกับชาวไอริช แม้จะอยู่เกาะอังกฤษก็ยิ่งแยกปกครองจากอังกฤษ เป็นต้น
3. ในสมัย ทองอินทร์, เตียง, ถวิล และจำลอง เป็นรัฐบาลนั้น ได้รับการสนับสนุนจากปรีดีให้รวมลาวทั้ง 2 ผัง โดยอาศัยหลักเชื้อชาติ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ ความจริงเป็นดาบ 2 คม คือ อาจเป็นว่า ลาวฝั่งโน้นมารวมกับฝั่งนี้ หรือฝั่งนี้อาจหันไปรวมกับฝั่งโน้น
4. หน่วยใต้ดินเสรีไทยในภาคอีสานที่ก่อตั้งกันขึ้นไว้ในสมัยโน้นยังไม่สิ้นขาด หากเมื่อใดไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล หรือต้องการเป็นใหญ่เป็นโตเสียเอง ก็อาจทำการปลุกปั่นขึ้นก็ได้... ทางฝ่ายรัฐบาลจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างจริงจัง...” (กจช.(3)สร.0201.22/66 รายงานการตรวจราชการภาคอีสานของนายเลียง ไชยกาล (ส.ส.อุบลราชธานี) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม 10 พฤษภาคม 2500)

ต้องบันทึกไว้ด้วยว่า ปีรุ่งขึ้นหลังสิ้นคำรายงานนี้ เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นระบอบเผด็จการอย่างเต็มที่ ก็ได้กลับฟื้นคืนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ด้วย

ดังนั้น เมื่อเกิดมีกระแสลัทธิการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เข้ามา ก็เป็นธรรมดาที่เผด็จการซึ่งหนุนโดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาขณะนั้นจะเกรงกลัว และทางกษัตริย์เองก็หวาดหวั่นด้วย

เห็นการถูกโค่นของราชวงศ์โรมานอฟในรัสเซีย ราชวงศ์ลาวและกัมพูชา ทำให้เกิดการร่วมมือต่อสู้อันหนึ่ง ทางกับคอมมิวนิสต์ และความร่วมมืออันหนึ่ง ระหว่างกองทัพกับกษัตริย์ ก็มั่นคงมาจนถึงวันนี้ จนวางรากฐานแห่งอำนาจแน่นหนาทุกองคาพยพในประเทศ

และอีสานก็เป็นดินแดนที่มีการต่อสู้รุนแรงที่สุด

คำถามคือ ทำไมคนอีสานจึงจับปืนขึ้นสู้กับศูนย์กลางอำนาจรัฐมากมายขนาดนั้น คำตอบนั้นอาจมีมากมายแล้วจากการศึกษาของนักวิชาการ แต่ส่วนตัว ผมเคยคุยกับแม่ชีคนหนึ่งที่วัดแห่งหนึ่งบนภูพาน ผู้ซึ่งเคยเป็นสหายหญิงใน พคท. ซึ่งการพูดคุยนั้นมีรายละเอียดน่าสนใจมาก

“หนทางมันกะบ่ดี พวกแม่กะระเบิด มันกะมาซ่อมเฮ็ดให้ดี สิขำมน้ำกะยาก สะพานกะบ่ดี พวกแม่กะเผา เผาแล้วมันกะมาสร้างให้ดี บ่พอใจหยั่ง หรืออยากได้หยั่งกะเผากะสู้อเอา พวกมันจึงสิมาเฮ็ดมาสร้างมาดูแล บ่อกดี ๆ เว้าดี ๆ นำมันบ่เฮ็ด... พอได้ตามที่ต้องการแล้ว พวกแม่กะเลิกเป็นคอมฯ มาเป็นคนธรรมดา”

และแล้วพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ก็แพ้ราบคาบ (แพ้เพราะอะไรยังไง ประเด็นนี้ก็ทำทนายให้ศึกษาค้นคว้ามาก)

แต่ปัญหาคือ ตลอดเวลาอันยาวนาน คนอีสานกลับเสมือนเป็นพลเมืองชั้นสอง เป็นอย่างที่ไม่เหมือนใคร ร็องซีแยร์ ให้นิยามว่า “ส่วนที่ถูกนับ เพื่อที่จะไม่นับรวมให้เป็นส่วน” นั่นแหละ

คนอีสาน มามีตัวตนทั้งในเรื่องสิทธิความเป็นพลเมือง อำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และการเมือง ก็ตอนที่รัฐธรรมนูญ 40 ออกดอกผล (สังเกตใหม่ว่า สังคมหรือคนอีสานตื่นตัวมีชีวิตชีวา ก็ต่อเมื่อมีระบอบการเมืองประชาธิปไตยที่เขามีส่วนร่วมจริงๆ) จึงไม่แปลกที่พวกเราพร้อมไปตายเมื่อปี 2553 ซึ่งลึกๆ แล้ว ไม่ใช่เพื่อทักษิณ ชินวัตร แบบที่คนสันคิต ออกดีอัดแน่นกินสมอง กล่าวหาหกรอก แต่มันคือการลุกขึ้นมาปกป้องอัตลักษณ์หรือตัวตนความเป็นคนเป็นมนุษย์และสิทธิอำนาจในการแชร์ผลประโยชน์ชาติ มันเป็นการต่อสู้เพื่อรักษาดอกผลแห่งชีวิตที่ดีที่เพิ่งได้รับ ซึ่งผ่านเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์การต่อสู้เรื่องนี้มา

แต่แล้ว มันก็ถูกทำลายลงแล้วแทบจะสิ้นซากด้วยรัฐประหารปี 2557 และคงถูกขังลิ้มด้วยรัฐธรรมนูญมีชัยและโรดแม็บ 20 ปี

ทั้งหมดนี้ เป็นคำถามที่ผมมีต่อความพยายามของศูนย์กลางอำนาจรัฐ ในการที่จะทำให้คนอีสานกลายเป็นคนไทย (ไทยอีสาน) ว่าจริงใจที่จะมุ่งมั่นทำให้เป็นแบบนั้นอย่างสมบูรณ์แท้จริงหรือไม่?

อ่านมาถึงตรงนี้คุณๆ ก็น่าจะรู้ว่าผมคิดอย่างไร.